

Василь ПАНЬКІВ

аспірант кафедри менеджменту,
публічного управління та персоналу, ЗУНУ

РОЗВИТОК СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ТА МОНІТОРИНГУ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Реформа децентралізації та виклики післявоєнної відбудови актуалізують необхідність ефективного використання коштів територіальними громадами в процесі здійснення публічних закупівель ресурсів для реалізації проєктів розвитку. За цих умов дієвий контроль та моніторинг публічних закупівель відіграє важливу роль для забезпечення цільового використання ресурсів, досягнення пріоритетів розвитку, мінімізації ризиків та підвищення довіри жителів територіальної громади до органів місцевого самоврядування [1]. Хоча система ProZorro забезпечила прозорість [2], залишаються проблеми ефективності, відповідності закупівель стратегічним цілям територіальної громади та наявності випадків корупційних проявів. Це зумовлює потребу в розвитку системи контролю та моніторингу публічних закупівель, переорієнтації її з формальних процедур на аналіз результативності та впливу на розвиток територіальних громад.

Наявна система контролю та моніторингу публічних закупівель в Україні включає діяльність Державної аудиторської служби України (ДАСУ), яка проводить моніторинг процедур та фінансовий контроль [3], Антимонопольного комітету України (розгляд скарг), Рахункової палати (аудит використання бюджетних коштів), Державної казначейської служби (контроль платежів) та правоохоронних органів. Важливе місце посідає громадський моніторинг, а електронна система ProZorro забезпечує безпрецедентний рівень прозорості даних [2].

Проте ця система стикається з цілим рядом викликів:

- зосередження фокусу на процедурах, а не на результатах для розвитку. Контрольні заходи переважно спрямовані на виявлення формальних порушень законодавства [3], тоді як оцінка

ефективності закупівель з точки зору досягнення цілей розвитку громади (покращення послуг, створення інфраструктури) залишається на другому плані;

- обмеженість ресурсів контролю. Велика кількість закупівель унеможливає глибокий аналіз кожної процедури наявними ресурсами ДАСУ та інших органів [4];

- виклики воєнного часу та відбудови. Спрощені процедури, терміновість, специфічні потреби оборони та гуманітарної сфери створюють додаткові ризики та ускладнюють контроль. Майбутня відбудова потребуватиме особливої уваги до запобігання зловживанням при використанні публічних фінансів;

- корупційні ризики та змови. Незважаючи на прозорість, зберігаються можливості для маніпуляцій з тендерною документацією, змов учасників, уникнення конкурентних процедур [2];

- недостатня спроможність замовників. Помилки та порушення часто виникають через брак знань та досвіду уповноважених осіб на місцях, що ускладнює роботу контролюючих органів;

- фрагментація та координація. Недостатня взаємодія між різними суб'єктами контролю може призводити до дублювання або прогалин у їхній діяльності.

Для забезпечення адаптивного реагування на ці виклики необхідним є використання прогресивних підходів до розвитку системи контролю та моніторингу, а саме:

- посилення ризик-орієнтованого підходу. Використання автоматизованих ризик-індикаторів в ProZorro для виявлення потенційно проблемних закупівель та концентрації на них уваги ДАСУ та громадськості [4]. Методологія оцінки ризиків має бути публічною та регулярно оновлюватися;

- орієнтація на ефективність та результативність. Розробка та впровадження методики аудиту ефективності закупівель, що оцінює не лише дотримання процедур, а й досягнення запланованих показників та цілей розвитку територіальної громади [1]. Необхідно аналізувати співвідношення «ціна-якість-результат»;

- розвиток цифрових інструментів. Використання можливостей ВІ-модулів ProZorro, впровадження інструментів на основі штучного інтелекту для глибокого аналізу даних, виявлення аномалій та патернів ризикової поведінки;
- зміцнення громадського контролю. Забезпечення дієвих механізмів реагування контролюючих та правоохоронних органів на сигнали від громадськості та ЗМІ. Підтримка незалежних моніторингових платформ;
- покращення координації та взаємодії. Налагодження системного обміну інформацією між ДАСУ, АМКУ, Рахунковою палатою, правоохоронними органами для комплексного реагування на порушення;
- підвищення інституційної спроможності суб'єктів контролю. Проведення системного навчання як для контролерів (сучасні методики аудиту, аналіз даних), так і для замовників (запобігання помилкам, ефективне планування).
- удосконалення законодавства. Чітке врегулювання відповідальності за неефективне використання коштів, адаптація норм до потреб відбудови, подальша гармонізація з європейськими стандартами [2].

Система контролю та моніторингу публічних закупівель є ключовим елементом забезпечення ефективного використання ресурсів для розвитку територіальних громад. Сучасні виклики, загострені війною та потребами відбудови, вимагають її трансформації від формального процедурного контролю до системи, орієнтованої на ризики, ефективність та досягнення стратегічних цілей розвитку. Впровадження ризик-орієнтованих підходів, цифрових інструментів аналітики, посилення ролі громадськості, покращення координації між контролюючими органами та підвищення інституційної спроможності всіх учасників процесу є пріоритетними напрямками такого розвитку. Це дозволить не лише мінімізувати порушення та корупційні ризики, а й забезпечити максимальну віддачу від публічних закупівель для сталого розвитку територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Кириленко О.П. Підвищення прозорості та обґрунтованості використання бюджетних коштів. Світ фінансів. № 3. 2021. С. 23-37.
2. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 07.05.2025).
3. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text> (дата звернення: 07.05.2025).
4. Офіційний вебсайт Державної аудиторської служби України. Розділ «Звіти». URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/3754> (дата звернення: 07.05.2025).